

บทที่ ๕

บทสรุป

การศึกษา “ความขัดแย้งในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑-๓) : การเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของตัวละคร” ผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งทางวรรณคดี ศึกษาวิเคราะห์ความขัดแย้ง โดยศึกษาประเภทของความขัดแย้ง บุคคลที่เกิดความขัดแย้ง สาเหตุ ที่เกิดความขัดแย้ง และใช้ทฤษฎีการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาทางจิตวิทยาศึกษาลักษณะและ วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในวรรณคดี ๑๖ เรื่อง ได้แก่ ดาหลัง อิเหนา รามเกียรติ์ อรุณรุต สังข์ทอง ไชยเชษฐา คาวี ไกรทอง มณีพิชัย สังข์ศิลป์ชัย พระอภัยมณี ลักษณะวงศ์ สิ่งใกรภพ โคนบุตร ขุนช้างขุนแผน และกาเกี๋ย เพื่อศึกษาแนวคิด ค่านิยม และความเชื่อของสังคมใน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

ความขัดแย้งในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ความขัดแย้งที่ปรากฏในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมี ๕ ประเภท เรียงตามลำดับ ที่ปรากฏมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่าง มนุษย์กับตนเอง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับ สังคม และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์หรือตัวละครกับตัวละคร ตัวละครที่เกิดความขัดแย้ง กันมีสถานภาพและบทบาทที่สัมพันธ์ต่อกันแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มคนในระบบเครือญาติ ได้แก่ สามีกับภรรยา ภรรยาภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง ญาติกับญาติ กลุ่มคน ในสังคม ได้แก่ กษัตริย์กับประชาชน เจ้านายกับข้าทาสบริวาร ข้ากับข้า มิตรกับมิตร พระกับ ขมารवास อาจารย์กับลูกศิษย์ และกลุ่มคนต่างสังคม ได้แก่ กษัตริย์กับกษัตริย์ เจ้านายกับขุนนาง และปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล แต่ไม่ว่าตัวละครในกลุ่มใดจะเกิดความขัดแย้งกัน ผู้ที่เป็นฝ่าย ชนะจะเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าเพราะมีคุณวุฒิ วิทยุฒิ ชาติวุฒิ หรือความสามารถเหนือกว่า

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละครเกิดจาก ๔ สาเหตุ คือ ประการที่หนึ่งสาเหตุจาก บุคคลซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครกับตัวละครเกิดความขัดแย้งกันมากที่สุด บุคคลที่ทำให้เกิด ความขัดแย้ง ได้แก่ ผู้ชายหรือผู้หญิงที่มาเป็นชู้กับสามีหรือภรรยา บุตร คู่ครอง คนในครอบครัว เจ้านายหรือข้าทาสบริวาร และศัตรู สาเหตุประการที่สองเกิดจากลักษณะทางกาย ได้แก่ บุคลิกลักษณะ เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ศักดิ์ฐานะ ความรู้ความสามารถ และพฤติกรรม สาเหตุ

ประการที่สามเกิดจากระบบการอบรมสั่งสอนและระบบการปกครองสังคม ได้แก่ อำนาจ คำสั่ง และผลประโยชน์ สาเหตุประการสุดท้ายเกิดจากความรู้สึกรู้สึกได้ ได้แก่ ความรัก ความต้องการ ความคิดเห็น และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากสภาพร่างกาย ได้แก่ รูปร่างหน้าตา และเพศ และสาเหตุจากเจตคติ คือ ความต้องการที่จะกระทำหรือรักษาสິงสองสิ่งหรือหลายสิ่งไว้ในเวลาเดียวกัน แต่ทั้งสองสิ่งนั้นขัดแย้งกันตัวละครจึงต้องเลือกกระทำหรือรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น สิ่งที่ตัวละครต้องเลือกอาจจัดกลุ่มได้เป็นการเลือกกระหว่าง ความรัก ชีวิต ศักดิ์ศรี คำสั่ง ความกตัญญู คำพูด และความสามารถกับสิ่งอื่น โดยความรักเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครเกิดความขัดแย้งกับตัวเองมากที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมีสาเหตุจากความเชื่อของตัวละคร เมื่อตัวละครเชื่อมั่นหรือยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่สิ่งนั้นกลับไม่เป็นไปตามที่ตัวละครคาดคิดไว้ จึงทำให้ตัวละครเกิดความขัดแย้ง เช่น ตัวละครเชื่อว่าของวิเศษจะมีอำนาจที่ช่วยคุ้มครองและมอบสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้ แต่เมื่อของวิเศษนั้นมาอยู่กับตน ของวิเศษนั้นกลับไม่สามารถให้ประโยชน์แก่ตนได้ตามที่คาดคิด เป็นต้น หรือเกิดจากความเชื่อในลักษณะที่เชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นมีจริงและไม่ต้องการให้เกิดขึ้นแต่เหตุการณ์เหนือธรรมชาติกลับเกิดขึ้น เช่น เหตุการณ์ที่แสดงถึงลางร้ายต่างๆ ตัวละครมีความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางและไม่ต้องการให้ลางร้ายเกิดขึ้นกับตนหรือครอบครัว แต่ลางร้ายนั้นกลับปรากฏขึ้น เป็นต้น สิ่งเหนือธรรมชาติที่ตัวละครเกิดความขัดแย้งกับธรรมชาติ ได้แก่ โชคลาง ไสยศาสตร์ เทวดาและผีสิง โชคชะตา อำนาจ บุญญาธิการ และของวิเศษ

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม ตัวละครเกิดความขัดแย้งกับสังคมแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง คือ ตัวละครขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ ประเพณีการแต่งงาน จารีตความเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ จารีตความซื่อสัตย์เชื่อฟังสามี และกฎหมายบทต่างๆ คือ กฎมณเฑียรบาล กฎหมายลักษณะรับฟ้อง กฎหมายลักษณะฉ้อฉล กฎหมายลักษณะลักพา กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ กฎหมายลักษณะวิวาทตีดา กฎหมายลักษณะโจร กฎหมายอาญาหลวง และกฎหมายอาญาราชฎา กลุ่มที่สอง ตัวละครขัดแย้งกับความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความเชื่อเรื่องความฝันและการทำนายฝัน กลุ่มสุดท้าย คือ ตัวละครขัดแย้งกับค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมการศึกษา และค่านิยมการบวช

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ ธรรมชาติที่ตัวละครเกิดความขัดแย้งด้วย คือ สภาพร่างกาย ความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และภัยธรรมชาติ

การเผชิญปัญหาของตัวละครในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การเผชิญปัญหาของตัวละครในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีทั้งหมด ๓ ลักษณะ ลักษณะแรก **การเผชิญปัญหาแบบมุ่งประเมินสถานการณ์** การเผชิญปัญหาลักษณะนี้ ตัวละครจะวิเคราะห์เหตุการณ์หรือปัจจัยแวดล้อมต่างๆที่เป็นสาเหตุของปัญหาและผลที่จะเกิดขึ้น ตามมาหลังจากแก้ปัญหาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งแล้ว การเผชิญปัญหาลักษณะนี้มีหลายวิธี ดังนี้

วิธีที่หนึ่ง การวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การเผชิญปัญหาด้วยวิธีนี้ทำให้ตัวละครทราบสาเหตุของปัญหาจึงนำไปสู่การเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับปัญหา ทำให้การแก้ปัญหาได้ผลสำเร็จสูง

วิธีที่สอง การปรับเปลี่ยนความคิด การเผชิญปัญหาวิธีนี้เป็นการลดเป้าหมายและความคาดหวังของตนเองลงจึงทำให้การแก้ปัญหาสัมฤทธิ์ผล

วิธีที่สาม การหลีกเลี่ยงทางความคิด การเผชิญปัญหาวิธีนี้เป็นการคิดหลีกเลี่ยงจากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น โดยมากตัวละครที่เผชิญปัญหาวิธีนี้มักจะเป็นตัวละครหญิง มากกว่าตัวละครชาย และมักหาวิธีการแก้ปัญหาเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหานั้นสำเร็จ

วิธีสุดท้าย การตำหนิ การเผชิญปัญหาวิธีนี้มีทั้งการตำหนิตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้พบวิธีการตำหนิผู้อื่นมากกว่าการตำหนิตนเอง

ลักษณะที่สอง **การเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้** คือ การเผชิญปัญหาที่ตัวละครลงมือแก้ปัญหาทันทีเมื่อทราบว่าเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นกับตน จากการศึกษาพบว่าการเผชิญปัญหาลักษณะนี้ปรากฏมากที่สุด มีวิธีการเผชิญปัญหาที่จัดอยู่ในการเผชิญปัญหาลักษณะนี้หลายวิธี ได้แก่

วิธีที่หนึ่ง การแสวงหาข้อมูลเป็นการเผชิญปัญหาที่ตัวละครเสาะแสวงหาข้อมูลหรือคำแนะนำต่างๆจากผู้อื่น รวมไปถึงการติดตามและสังเกตสิ่งรอบตัว การเผชิญปัญหาวิธีนี้ทำให้ตัวละครมีความรู้ ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ตัวละครมีการเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมและแก้ปัญหาได้สำเร็จ

วิธีที่สอง การสร้างทางเลือกเป็นการเผชิญปัญหาที่ตัวละครเปลี่ยนแปลงการกระทำที่ทำมาแต่เดิมหรือที่กำลังทำให้เป็นการกระทำอย่างอื่นแทนเพื่อให้เกิดสิ่งดีแก่ตนเอง

วิธีการเผชิญปัญหานี้ตัวละครเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่กระทำอยู่เดิมเป็นสิ่งใหม่ ทำให้ตัวละครเปลี่ยนจากสถานการณ์เดิมเข้าสู่สถานการณ์ใหม่และมีทางเลือกที่จะแก้ปัญหามากขึ้น

วิธีที่สาม การลงมือแก้ปัญหา การเผชิญปัญหาวิธีนี้ตัวละครใช้เผชิญปัญหามากที่สุด แต่ผลสำเร็จของการแก้ปัญหาทั้งประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จเพราะตัวละครยังไม่มี ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นดีพอ แต่เป็นการแก้ปัญหาตามลักษณะของสัญชาตญาณหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

วิธีสุดท้าย การชะลอปัญหา การเผชิญปัญหาวิธีนี้ตัวละครมีการใช้น้อยที่สุดอาจเป็นเพราะเหตุผลของการดำเนินเรื่องที่ ทำให้เรื่องดำเนินช้าและไม่สนุกสนานตื่นเต้น แต่การเผชิญปัญหาด้วยวิธีนี้ทำให้ตัวละครมีเวลาคิดหาวิธีแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น จึงทำให้วิธีการแก้ปัญหาที่ตัวละครใช้ประสบผลสำเร็จ

ลักษณะสุดท้าย การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ คือ ตัวละครพยายามแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการปรับเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตนเองมากกว่าที่จะแก้ไข สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น การเผชิญปัญหาลักษณะสุดท้ายนี้มีวิธีต่างๆ ดังนี้

วิธีที่หนึ่ง การควบคุมอารมณ์ การเผชิญปัญหาวิธีนี้หากตัวละครสามารถควบคุม อารมณ์ของตนเองได้ ตัวละครก็จะสามารถหาวิธีแก้ปัญหาได้ โดยที่ฝ่ายตรงข้ามไม่รู้ ส่งผลให้การ แก้ปัญหาสำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้ามหากตัวละครไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ก็จะส่งผล ให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ

วิธีที่สอง การระบายอารมณ์ การเผชิญปัญหาวิธีนี้ส่งผลให้ตัวละครสามารถ แก้ปัญหาได้สำเร็จเพราะตัวละครมุ่งหวังเพียงเพื่อระบายความทุกข์ ความคับข้องใจของตน ออกมาเท่านั้น ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นมักต้องมีการเลือกวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้ปัญหาคเล็ดล่าย ต่อไป

วิธีที่สาม การบรรเทาอารมณ์ การเผชิญปัญหาวิธีนี้ผลการแก้ปัญหาล้ายกับการเผชิญปัญหาด้วยวิธีระบายอารมณ์ คือ ประสบความสำเร็จเพราะตัวละครแก้ไขที่อารมณ์ ความตึงเครียด วิตกกังวลของตนเอง แต่การเผชิญปัญหาทั้งสองวิธีแตกต่างกันที่การเผชิญปัญหา ด้วยวิธีระบายอารมณ์เป็นการเผชิญปัญหาที่แสดงออกด้วยความรุนแรง ในขณะที่การบรรเทา อารมณ์เป็นการเลือกใช้วิธีที่ไม่รุนแรง

วิธีสุดท้าย การยอมจำนน การเผชิญปัญหาวิธีนี้ตัวละครสามารถแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นได้แม้จะต้องฝืนความต้องการของตนเองก็ตาม เพราะตัวละครจะพยายามหาเหตุผลเพื่อ สนับสนุนการที่ตนเองต้องยอมจำนนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

การเผชิญปัญหาทั้ง ๓ ลักษณะ ส่งผลให้ตัวละครมีวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายทั้งเหมือนและแตกต่างกันออกไป การเผชิญปัญหาที่ตัวละครใช้มากที่สุด คือ การเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้ปัญหา วิธีลงมือแก้ปัญหา ส่วนวิธีการเผชิญปัญหาที่ตัวละครใช้น้อยที่สุด คือ การชะลอปัญหาและการควบคุมอารมณ์ ทั้งนี้การเลือกใช้วิธีการเผชิญปัญหาของตัวละครน่าจะเป็นเหตุผลของการดำเนินเรื่องคือ การลงมือแก้ปัญหาทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว สนุกสนาน ชวนติดตาม ส่วนการชะลอปัญหาและการควบคุมอารมณ์ทำให้เรื่องดำเนินช้าลง อาจทำให้เรื่องหมดความสนุกสนาน กวีจึงให้ตัวละครเลือกใช้วิธีการเผชิญปัญหาด้วยวิธีดังกล่าวบ่อย

การแก้ปัญหาของตัวละครในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การเผชิญปัญหาลักษณะต่างๆ ทำให้ตัวละครมีวิธีการแก้ปัญหาที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป ตัวละครในวรรณคดีมีวิธีการแก้ปัญหาดังนี้

การร้องไห้ การแก้ปัญหาด้วยการร้องไห้เป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีระบายอารมณ์ความเครียด ตัวละครเลือกแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้เพราะไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แล้วจึงใช้การร้องไห้เป็นการระบายอารมณ์ความทุกข์ ความเศร้าเสียใจ และความเครียดของตน การแก้ปัญหาด้วยการร้องไห้ปรากฏในวรรณคดีเกือบทุกเรื่องและตัวละครที่แก้ปัญหาด้วยวิธีนี้มักเป็นผู้หญิงและเด็ก และมักแก้ปัญหา คือ ระบายความทุกข์กังวลของตนให้ลดน้อยลงได้

การใช้วาทะ การแก้ปัญหาด้วยการใช้วาทะเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การหลีกหนี การลงมือแก้ปัญหา และการระบายอารมณ์ การใช้วาทะแก้ปัญหานี้ ตัวละครมีรูปแบบและลักษณะของการใช้วาทะเพื่อจุดประสงค์ที่หลากหลาย ได้แก่ การขอร้องอ้อนวอน การผัดผ่อนบ่ายเบี่ยง การสั่งสอนตักเตือน การประชดประชัน การต่อว่าและตำหนิ การพูดความจริง การกล่าวเท็จ และการข่มขู่ การแก้ปัญหาด้วยการใช้วาทะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ปรากฏมากที่สุด ซึ่งทำให้เห็นความสามารถทางวาจาศิลป์ของตัวละครด้วย

การรักษาความลับสัญญา การแก้ปัญหาด้วยการรักษาความลับสัญญาเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ตัวละครมักจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการยึดมั่นในคำพูดของตนเอง แทนการหาวิธีแก้ปัญหาวิธีอื่น การแก้ปัญหาวิธีนี้ทำให้เห็นว่าตัวละครเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสัจยวาทะ โดยตัวละครที่แก้ปัญหาด้วยวิธีนี้มักมีสถานภาพทางสังคมสูง คือ เป็นกษัตริย์หรือเจ้านาย ในขณะที่ข้าทาสบริวารมักจะแก้ปัญหาด้วยการยึดมั่นในคำพูดของตนเอง

การใช้สติปัญญา รวมไปถึงการใช้เล่ห์กลอุบายต่างๆ การแก้ปัญหาด้วยการใช้สติปัญญา และเล่ห์กลเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีระลอบปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ปรากฏในวรรณคดีทุกเรื่อง โดยการแก้ปัญหาด้วยการใช้สติปัญญาความรู้ ตัวละครที่ใช้วิธีนี้มักเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครที่มีคุณธรรม ส่วนการใช้เล่ห์กลมักเป็นวิธีการแก้ปัญหาของตัวละครฝ่ายปรปักษ์ ดังนั้นผลของการแก้ปัญหาหากเป็นการใช้สติปัญญาก็จะสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ แต่หากเป็นการใช้เล่ห์กลอุบายจะสามารถแก้ปัญหาได้เฉพาะในช่วงแรกเท่านั้น

การแสวงหาข้อมูล การแก้ปัญหาด้วยการแสวงหาข้อมูลเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และแบบมุ่งแก้ปัญหาด้วยวิธีแสวงหาข้อมูล การแก้ปัญหาด้วยการแสวงหาข้อมูลอาจเป็นการสอบถามผู้รู้เฉพาะทาง เช่น ครู อาจารย์ ฤาษี โหราจารย์ หรือการถามบุคคลใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา บุตร ข้าทาสบริวาร หรือถามจากผู้ที่ตัวละครเกิดความขัดแย้งด้วยโดยตรง การแก้ปัญหาวิธีนี้ตัวละครสามารถที่จะแก้ปัญหาได้สำเร็จเพราะตัวละครอื่นๆ ที่ถูกถามมักให้ความร่วมมือและช่วยเหลือตอบคำถามหรือให้คำแนะนำชี้แนะต่างๆ

การติดตาม การแก้ปัญหาด้วยการติดตามเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีลงมือแก้ปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ปรากฏในวรรณคดีเกือบทุกเรื่อง เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ทำให้ตัวละครสามารถคลี่คลายและบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การแก้ปัญหาด้วยวิธีติดตามนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวละครได้ผจญภัย แสดงบทบาทและความสามารถต่างๆ

การแสวงหาสิ่งอื่นช่วยเหลือหรือใช้สิ่งอื่นแทน การแก้ปัญหาด้วยการแสวงหาสิ่งอื่นช่วยเหลือหรือใช้สิ่งอื่นแทนเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีการสร้างทางเลือก และวิธีลงมือแก้ปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ สิ่งที่ตัวละครใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาอาจจะเป็นบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือการกระทำของตนเอง โดยวัตถุสิ่งของเป็นสิ่งที่ตัวละครแสวงหามาช่วยแก้ไขปัญหของตนมากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องรามเกียรติ์

การขอความช่วยเหลือ การแก้ปัญหาด้วยการขอความช่วยเหลือเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีลงมือแก้ปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ตัวละครจะขอความช่วยเหลือไปยังบุคคลใกล้ชิดของตนไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็น บิดามารดา บุตร พี่น้อง ญาติ มิตรสหาย เจ้านายหรือข้าทาสบริวารของตน ทั้งนี้การแก้ปัญหาด้วยการขอความช่วยเหลือมักประสบผลสำเร็จเพราะตัวละครอื่นๆ ที่ถูกร้องขอให้ช่วยมักให้ความร่วมมือ เพราะเห็นแก่ความสัมพันธ์ของตนกับตัวละครที่มาขอความช่วยเหลือนั้น

การเสี่ยงทาย การแก้ปัญหด้วยการเสี่ยงทายเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีบรรเทาความเครียด การแก้ปัญหด้วยวิธีนี้ตัวละครมีจุดประสงค์เพื่อแก้ความสงสัยใคร่รู้ของตน หรือแก้ปัญหาคความทุกข์กังวลใจถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการแก้ปัญหด้วยการเสี่ยงทายสามารถช่วยให้ตัวละครแก้ปัญหาคความสงสัยและความกังวลของตนลงได้บ้างหากการเสี่ยงทายนั้นเป็นไปในทางดีและตรงกับความต้องการของตัวละคร

การใช้ไสยศาสตร์เวทมนตร์คาถา การแก้ปัญหด้วยการใช้ไสยศาสตร์เวทมนตร์คาถาเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีลงมือแก้ปัญห การแก้ปัญหวิธีนี้ปรากฏในวรรณคดีเกือบทุกเรื่อง โดยมากตัวละครปรบักษ์โดยเฉพาะฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ใช้วิธีนี้แก้ปัญห คือ ใช้ไสยศาสตร์ทำเสน่ห์สามีเพื่อให้สามีรักตนมากกว่าภรรยาอีกฝ่ายหนึ่ง

การวางตัวเป็นกลาง การแก้ปัญหด้วยการวางตัวเป็นกลางเป็นผลจากการเผชิญปัญหด้วยวิธีสร้างทางเลือกที่ดี การแก้ปัญหวิธีนี้เป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละคร เมื่อตัวละครไม่สามารถตัดสินใจได้ ตัวละครจึงเลือกที่จะไม่เลือก การแก้ปัญหวิธีนี้ทำให้ผู้แก้ปัญหได้รับผลร้าย คือ การตำหนิ หรือการลงโทษเพราะถูกเข้าใจผิดว่าไปเข้าด้วยกับอีกฝ่ายหนึ่งหรือต้องการทั้งสองอย่างที่ไม่เลือก

การให้รางวัลหรือสินบน การแก้ปัญหด้วยการให้รางวัลหรือสินบนเป็นผลจากการเผชิญปัญหด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีลงมือแก้ปัญห การแก้ปัญหวิธีนี้ตัวละครจะนำรางวัลมาล่อหรือใช้สิ่งของแลกเปลี่ยนเพื่อให้ตัวละครอื่นทำตามความต้องการของตน ตัวละครที่แก้ปัญหวิธีนี้มักเป็นตัวละครหญิงฝ่ายปรบักษ์ที่มักจะติดสินบนโหรเพื่อกำจัดภรรยาอีกฝ่ายหนึ่งหรือ ตัวละครเอกชายที่มักจะติดสินบนพี่เลี้ยงและคนใกล้ชิดตัวละครเอกหญิงเพื่อให้ตนได้ใกล้ชิดกับตัวละครหญิงนั้น

การกระทำด้วยตนเอง การแก้ปัญหด้วยการทำด้วยตนเองเป็นผลจากการเผชิญปัญหด้วยวิธีลงมือแก้ปัญห การแก้ปัญหานี้จะเป็นการแก้ปัญหของตัวละครโดยทั่วไปทั้งตัวละครเอก และตัวละครฝ่ายปรบักษ์ คือ เมื่อมีปัญหาตัวละครจะแก้ปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเองทุกครั้ง

การใช้กฎหมาย การแก้ปัญหด้วยการใช้กฎหมาย และรวมไปถึงการบอกผู้มีอำนาจเป็นผลจากการเผชิญปัญหด้วยวิธีลงมือแก้ปัญห การแก้ปัญหด้วยการใช้กฎหมายตัวละครที่ใช้มักเป็นกษัตริย์เพราะถือวากษัตริย์เป็นกฎหมายจึงใช้อำนาจนั้นตัดสินชี้ขาดปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนการแก้ปัญหโดยการบอกผู้มีอำนาจ ผู้ที่ใช้วิธีนี้แก้ปัญหามักเป็นตัวละครที่อยู่ใต้การปกครองของตัวละครอื่น เป็นวิธีการแก้ปัญหที่ทำให้ตัวละครไม่ได้รับอันตรายจากปัญหาที่เกิดขึ้น

การพิสูจน์ การแก้ปัญหาด้วยการพิสูจน์เป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีลงมือแก้ปัญหา การแก้ปัญหาด้วยการพิสูจน์อาจเป็นการพิสูจน์โดยใช้ธรรมชาติหรือพิสูจน์ตามบทบัญญัติของกฎหมาย การพิสูจน์มีทั้งหมด ๓ วิธี คือ การดำน้ำ ลุยไฟ และกล่าวอ้างด้วยวาจา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้หากตัวละครเป็นคนดีมีคุณธรรมจะสามารถใช้วิธีนี้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

การพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแก้ปัญหาด้วยการพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีลงมือแก้ปัญหา และวิธีบรรเทาความเครียด การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้มีทั้งตัวละครเอกและตัวละครประกอบที่ใช้ แต่ผู้ที่สามารถใช้วิธีนี้แก้ปัญหาได้สำเร็จมักจะเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครที่มีคุณธรรม

การขับไล่ การแก้ปัญหาด้วยการขับไล่เป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีระบายอารมณ์ความเครียด การแก้ปัญหาวิธีนี้โดยมากมักเป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างสามัคกับภรรยา คือ ภรรยาทำให้สามีโกรธ หรืออับอาย สามีจึงขับไล่ภรรยาของตนไป

การใช้โหราศาสตร์ การแก้ปัญหาด้วยการใช้โหราศาสตร์เป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และวิธีบรรเทาความตึงเครียด การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ปรากฏในวรรณคดีเกือบทุกเรื่อง และเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ทำให้ตัวละครทราบเหตุของปัญหา ตัวละครจึงสามารถหาแนวทางแก้ปัญหาได้ถูกต้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นและประสบผลสำเร็จ

การพึ่งสิ่งนั้นหนนาการ การแก้ปัญหาด้วยการพึ่งสิ่งนั้นหนนาการเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีบรรเทาความเครียด การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ทำให้ตัวละครเกิดความสบายใจและสามารถละจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้ชั่วคราว

การพึ่งศาสนา การแก้ปัญหาด้วยการพึ่งศาสนาเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีหลักหนี และวิธีสร้างทางเลือกที่ดีให้ตนเอง การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้มีทั้งที่เป็นการแก้ปัญหของตัวละครในตอนท้ายเรื่อง และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของตัวละครเพื่อไม่ให้ตัวละครเกิดความเศร้าเสียใจที่ต้องสูญเสียคนรัก การแก้ปัญหาด้วยการพึ่งศาสนาทั้งสองลักษณะล้วนช่วยให้ตัวละครคลายความทุกข์ของตนเองลงได้ส่วนหนึ่ง

การทำสิ่งลายของ การแก้ปัญหาด้วยการทำสิ่งลายของเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีระบายอารมณ์ความเครียด การแก้ปัญหาวิธีนี้ทำให้ตัวละครสามารถแก้ปัญหาได้เพราะตัวละครได้ระบายอารมณ์ความตึงเครียดของตนออกไปได้บ้าง

การใช้กำลัง การแก้ปัญหาด้วยการใช้กำลังเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล วิธีลงมือแก้ปัญหา และวิธีดำหนิ การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้มักเป็นการแก้ปัญหของ

ตัวละครฝ่ายปรปักษ์ที่ต้องการแสดงและครอบครองอำนาจ แต่ตัวละครเอกก็มีการแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปราบปรามตัวละครฝ่ายปรปักษ์

การยินยอมอ่อนน้อม การแก้ปัญหาด้วยการยินยอมอ่อนน้อมเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีสร้างทางเลือกที่ดี และวิธีชะลอปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้โดยมากเป็นการแก้ปัญหาของตัวละครปรปักษ์และตัวละครที่ไม่สำคัญนักเพื่อแสดงการขยายอำนาจความสามารถ และความเป็นวีรบุรุษของตัวละครเอก

การนิ่งเฉย การแก้ปัญหาด้วยการนิ่งเฉยเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้เป็นการแก้ปัญหาตามวิถีทางแห่งพุทธศาสนา หากตัวละครสามารถนิ่งเฉยและอดทนต่อสิ่งต่างๆ ได้ ตัวละครจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ได้

การยอมรับ การแก้ปัญหาด้วยการยอมรับเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธียอมจำนนต่อปัญหา การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ตัวละครสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพราะตัวละครจะให้การให้เหตุผลหรือข้ออ้างต่างๆ มาเป็นกำลังใจให้ตนเองที่ต้องยอมรับกับสภาพที่เกิดขึ้น

การฆ่าตัวตาย การแก้ปัญหาด้วยการฆ่าตัวตายเป็นผลจากการเผชิญปัญหาด้วยวิธีหลีกเลี่ยงและวิธิตำหนิ การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้หากเป็นตัวละครชายจะเลือกวิธีแก้ปัญหานี้เพราะเกิดความรู้สึกอับอายที่ต้องสูญเสียเกียรติและศักดิ์ศรี แต่หากเป็นตัวละครหญิงจะแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้เพราะสูญเสียคนรักหรือผู้ใกล้ชิดไป โดยผลของการแก้ปัญหาหากเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์หรือตัวละครที่ไม่สำคัญมักจะแก้ปัญหาโดยฆ่าตัวตายได้สำเร็จ

แนวคิด ค่านิยม และความเชื่อ

แนวคิดของบุคคลในสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ศึกษาได้จากความขัดแย้งในวรรณคดี การเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของตัวละคร แบ่งออกได้เป็น ๒ แนวคิด ได้แก่ แนวความคิดทางทางสังคม ได้แก่ เรื่องระบบปิฎาธิปไตย ระบบเทวราชา ระบบอาวสุโส และเรื่องศักดิ์ศรี และแนวคิดทางศาสนาเรื่องกรรม และเรื่องธรรมะย่อมชนะอธรรม

ค่านิยมที่ปรากฏ ได้แก่ ค่านิยมทางการเมืองการปกครอง แยกเป็นค่านิยมของผู้ปกครอง คือ เรื่องอำนาจ และค่านิยมของผู้ถูกปกครอง คือ ความรักบ้านเมือง ค่านิยมประเพณี ซึ่งเป็นความนิยมของบุคคลที่เมื่อเกิดปัญหาจะยึดถือหลักคำสอนทางศาสนา ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ค่านิยมการศึกษาซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลในสังคมมุ่งเน้นให้ผู้ชายมีการศึกษา ความรู้ ความสามารถเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชีวิต ค่านิยมเรื่องเงินทอง กล่าวถึงการแสวงหาเงินทองมาครอบครองปรากฏน้อยมาก แต่จะเป็นการแสวงหาสิ่งของวิเศษ

ต่างๆ มาซึ่งเป็นตัวแทนของการมีอำนาจเหนือกว่ามาใช้แทน ค่านิยมเพศสถานะ แยกเป็นค่านิยมสำหรับความเป็นชาย บุคคลเพศชายและสังคมมีความนิยมและต้องการให้ผู้ชายมีความเป็นชาย ชำত্রี นักรัก มีรูปสมบัติที่งดงาม ศักดิ์ศรีตระกูลดี และมีการเลือกคู่ครองที่เหมาะสมกับตนเอง ค่านิยมสำหรับความเป็นหญิงส่วนมากเป็นค่านิยมที่สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงยึดถือ คือ ผู้หญิงต้องมีสามีเดียว มีความซื่อสัตย์ต่อสามี มีรูปสมบัติและศักดิ์ศรีตระกูลที่ดี และรู้จักเลือกคู่ครองให้เหมาะสมกับตัว และค่านิยมทางคุณธรรม เป็นค่านิยมที่กวีต้องการให้บุคคลในสังคมยึดถือ คือ ความยุติธรรม ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และการรักษาสัตย์วาจา

ความเชื่อที่บุคคลในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยึดถือ ได้แก่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ โชคลาง พุทธศาสนา และการเสี่ยงทาย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นแนวทางและเป็นสิ่งที่บุคคลนำไปใช้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น

วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนอกจากจะให้คุณค่าในเรื่องของความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของวรรณคดีประเภทลำเรงอารมณ์แล้ว วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ยังให้คุณค่าด้านความรู้ ความเข้าใจชีวิตและสังคมของคนในยุคสมัยนั้น โดยผ่านการศึกษาความขัดแย้ง การเผชิญปัญหา และการแก้ปัญหาของตัวละครอีกด้วย ซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจวิถีคิดและเหตุผลที่ตัวละครกระทำได้ชัดเจนขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ศึกษาการเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของตัวละครในวรรณกรรมสมัยหลังได้รับอิทธิพลตะวันตกในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อพิจารณาแนวคิดและค่านิยมต่างๆ ของสังคมตะวันตกที่มีต่อการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาของตัวละคร เพื่อให้ทราบถึงความเหมือน ความแตกต่าง หรือความเป็นสากลของการแก้ปัญหาของมนุษย์